

Ίστορικά - Έθνικά

Αφετηρία τῆς ἱστορικῆς πορείας
τοῦ ὑπόδουλου Γένους πρὸς τὴν Ἀπελευθέρωση

Ἡ 200ῆ Ἐπέτειος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας*

14.9.1814, Ὀδησσὸς

Κ. Ἰ. Δεσποτοπούλου
Ακαδημαϊκοῦ

Ἡ Ἐθνεγερσία τῶν ἐπὶ τετρακόσια χρόνια σχεδὸν ὑπόδουλων Ἑλλήνων, συντελεσμένη ἀπὸ 1821 ἕως 1829 μὲ πράξεις ἔξοχου ἡρωισμοῦ τῶν ἠθικὰ πρωτοπόρων τῆς γενεᾶς ἐκείνης καὶ μὲ πολὺ βαριῆς θυσίες τοῦ λαοῦ, τελεσφορημένη, μερικὰ ἔστω, μὲ τὴ συμπαράσταση Ρωσίας, Γαλλίας, Ἀγγλίας, ἀποτελεῖ πολιτικοῖστορικὸ γεγονός ἀξιοθαύμαστο.

Τὰ πολιτικοῖστορικὰ γεγονότα ἐξηγοῦνται, ὅσο ἐξηγοῦνται, μὲ τὴ διάγνωση καὶ τὴν ἀξιολόγηση πολλῶν συντελεστῶν. **Μ**εταξὺ αὐτῶν κυριότερος εἶναι, ὡς ἐνεργοποιὸς καὶ τῶν ἄλλων, ἡ πρωτοβουλία ὀρισμένων ἀνθρώπων, ἡ συντακτικὴ μεγάλης ὀμάδας ἀνθρώπων σὲ δράση πολιτικῆ. **Αὐτὸ** ἰσχύει κατ' ἐξοχὴν γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1821.

Καὶ ἡ πρὸς Αὐτὴν πρωτοβουλία ἔχει ἔνδοξη χρονολογία: 14 Σεπτεμβρίου 1814.

* * *

Ἦπῃρχε στοὺς ὑπόδουλους Ἕλληνες πόθος ἐλευθερίας, συγκρατημένος ἔστω. **Καὶ ἡ** λαϊκὴ Μούσα παρηγοροῦσε: «Μὴ κλαῖς, Κυρά μας Δέσποινα καὶ σεῖς εἰκόνες, μὴ κλαῖτε. Πάλι μὲ χρόνια μὲ καιροὺς πάλι δικά μας θά 'ναι». **Ὅ**σοι μάλιστα μαθήτευαν στὰ ὀλίγα ὑπάρχοντα σχολεῖα διαποτίζονταν μὲ νάμα πατριωτισμοῦ.

Ἐπῆρξαν καὶ ἀπελευθερωτικὲς ἐξεγέρσεις, τοπικὲς ὅμως καὶ δίχως ἐπιτυχία. **Κ**αὶ ὑπῆρξαν παλαινέσεις πρὸς ἐξέγερση ἀπελευθερωτικὴ, καθὼς προπάντων ἡ περίφημη τοῦ Ρήγα Φεραίου, τοῦ «πατριδολάτρη» καὶ «μεγαλομάρτυρα».

Ἡ πρωτοβουλία ὅμως τῶν Ἡπειρωτῶν **Νικολάου Σκουφᾶ** καὶ **Ἀθανασίου Τσακάλωφ** καὶ τοῦ Πάτμιου **Ἐμμανουὴλ Ξάνθου**, τὴν **14η Σεπτεμβρίου 1814** στὴν Ὀδησσό, νὰ ἰδρῦσουν τὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, ὑπῆρξε ἡ ἀφετηρία τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ ὑπόδουλου Γένους πρὸς τὴν Ἀπελευθέρωση. **Ὁ** Σκουφᾶς, 35 ἐτῶν, καὶ ὁ Ξάνθος 42 ἐτῶν, ἦταν μικρέμποροι ἢ κατὰ καιροὺς γραμματεῖς ἐμπόρων. **Ὁ** Τσακάλωφ, 26 ἐτῶν, υἱὸς ἐμπόρου, εἶχε λάβει μόρφωση καὶ πανεπιστημιακὴ στὸ Παρίσι. **Κ**αὶ οἱ τρεῖς εἶχαν ἤδη πρὶν ἀπὸ τὸ 1814 φρόνημα ἐπαναστατικὸ, ἀπελευθερωτικὸ τοῦ Ἔθνους.

* * *

Μέντωρ τοῦ Σκουφᾶ ὑπῆρξε ὁ **Κωνσταντῖνος Ράδος**, σπουδασμένος στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πίζας, ὅπου καὶ εἶχε μυηθεῖ στὸν καρβοναρισμὸ (μυστικὴ πολιτικὴ ἔταιρεία, Ν. Ἰταλία, ἀρχὲς 10' αἰ., πατριωτικὴ καὶ φιλελεύθερη προοπτικὴ). **Ἐ**κπατριισμένος πρὸς ἀποφυγὴ διωγμοῦ ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ, ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἑλληνικὸ πατριωτισμὸ, ἀποφάσισε τὸ 1812 στὴ Μόσχα τὴν ἴδρυση ἑλληνικῆς μυστικῆς ἔταιρείας πρὸς ἀπελευθέρωση τοῦ ὑπόδουλου Ἔθνους. **Κ**αὶ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ ἐμπιστεύθηκε σὲ ὀλίγους Ἕλληνες καὶ στὸν Νικόλαο Σκουφᾶ, ἐμποροῦπάλληλο ἐκεῖ τότε, ἄξιο τῆς ἐμπιστοσύνης του μὲ τὸν φλογερὸ πατριωτισμὸ του καὶ τὸν σοβαρὸ του χαρακτήρα. **Ἡ** ἀπόφαση τοῦ Ράδου δὲν εἶχε συνέχεια, καθὼς αὐτὸς ἀναχώρησε ἀπὸ τὴ Μόσχα τὸ 1812 μαζὶ μὲ τὴ γαλλικὴ στρατιὰ. **Ὁ** Σκουφᾶς ὅμως εἶναι κατηχημένος ἐπαναστάτης ἔκτοτε πρὸς ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος. **Π**ροπαίδεια πρὸς δράση ἐπαναστατικὴ, ἀπελευθερωτικὴ τῆς Ἑλλάδος, εἶχε καὶ ὁ Ἀθανάσιος Τσακάλωφ ἀπὸ τὰ χρόνια τῶν πανεπιστημιακῶν του σπουδῶν στὸ Παρίσι, ὅταν μετεῖχε πολὺ ἐνεργᾶ στὸ «Ἑλληνόγλωσσον Ξενοδοχεῖον», ὀργάνωση μὲ σκοπὸ μυστικὸ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος. **Ὁ** Ξάνθος εἶχε πατέρα μὲ ὑπηρεσία πρὶν

στον ρωσικό στρατό, υπῆρξε μικρέμπορος στη Σμύρνη και στην Τεργέστη, ἀλλὰ ἐμφορούμενος ἀπὸ φιλελεύθερο φρόνημα πίστευε στὴ δυνατότητα γιὰ ἔνωση «καπιτάνων καὶ Ἀρματωλῶν καὶ ἄλλων... ὁμογενῶν» σὲ μυστικὴ ἑταιρεία μὲ σκοπὸ τὴν «ἐν καιρῷ ἀπελευθερωσιν τῆς πατρίδος».

* * *

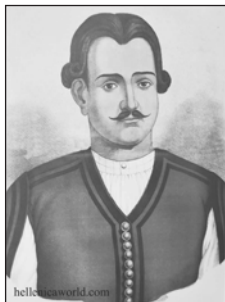
Τὸν Νοέμβριο 1813 ὁ Σκουφᾶς καὶ ὁ Τσακάλωφ συνάντησαν τὸν Εἰάνθο στὴν Ὀδησσό. Ἄφου πέρασαν δέκα μῆνες, ὥστε καὶ νὰ βεβαιωθοῦν ἐκατέρωθεν γιὰ τὸ πατριωτικὸ φρόνημα καὶ τὸν σοβαρὸ χαρακτήρα των, καὶ μετὰ προκαταρκτικὲς μεταξὺ των συζητήσεις, ἀποφάσισαν, τότε μόνον, τὴν ἴδρυση τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, στὶς 14 Σεπτεμβρίου 1814, ἑταιρείας μυστικῆς, ἀποκλειστικὰ ἑλληνικῆς, μὲ σκοπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ δράση τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας υπῆρξε δυσχερέστατη, μὲ πολλὲς ἀντιξοότητες, καὶ ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἐνεῖχε μέγιστο κίνδυνο γιὰ τὸ Ἔθνος, ἂν ἀποκαλυπτόταν ἄκαιρα στοὺς Τούρκους. **Οἱ** ἀρχηγοὶ τῆς ὁμως δὲν ἦταν ἐπιπόλαιοι ἐπαναστάτες, εἶχαν ὑψηλοῦ βαθμοῦ πατριωτισμὸ καὶ τόλμη ἐπαναστατικὴ, ἀλλὰ καὶ τὴ συναίσθηση ἐναγώνιας εὐθύνης πρὸς τὸ Γένος, μήπως καὶ προκαλέσουν τὴν ἐξόντωσή του.

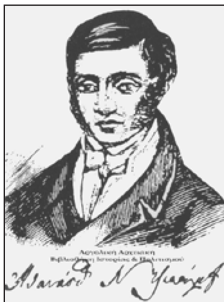
Καὶ πέρασε «κρίσεις» ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία, ἕως καὶ μὲ προτάσεις γιὰ διάλυσή της. Καὶ μία αἰτία ἦταν ἡ συναίσθηση αὐτῆς τῆς μεγάλης εὐθύνης πρὸς τὸ Ἔθνος.

* * *

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1817 ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία εἶχε ἤδη 30 μέλη. **Μεταξὺ** αὐτῶν, ὁ Παναγιώτης Ἀναγνωστόπουλος, ὁ Γεώργιος Σέκερης καὶ ὁ Ἀθανάσιος Σέκερης, ὁ Γεώργιος Λεβέντης, ὁ Ἀντώνιος Κομιζόπουλος, ὁ Γεώργιος Ὀλύμπιος, ὁ Χριστό-

Ἐμμανοὺλ
Εἰάνθος

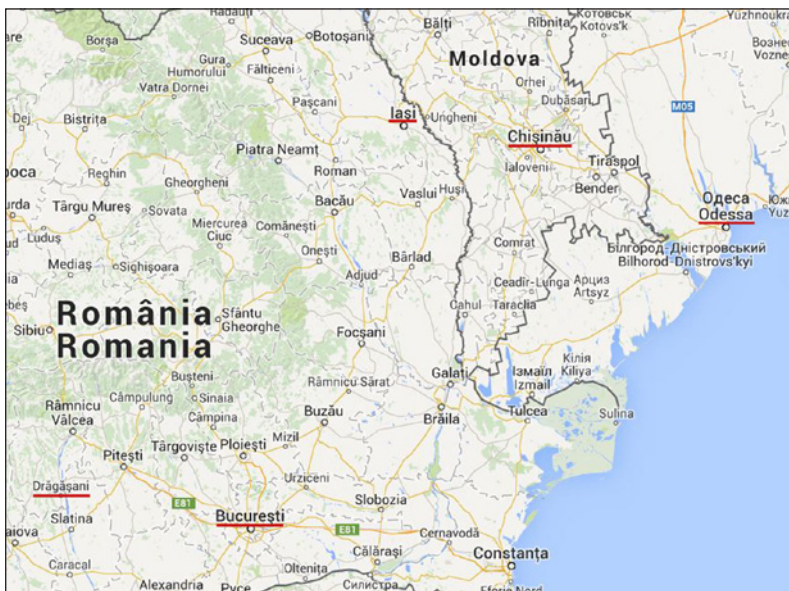
Ἀθανάσιος
Τσακάλωφ

Νικόλαος
Σκουφᾶς

φορος Περραιβός. **Α**ργότερα έγιναν μέλη τῆς Ἐταιρείας καὶ ὁ Ἄνθιμος Γαζής, ὁ Ἀναγνωσταράς, ὁ Φαρμάκης, ὁ Παναγιώτης Σέκερης, ὁ πλούσιος αὐτὸς μεγαλέμπορος καὶ πρόθυμος νὰ εἰσφέρει μεγάλα χρηματικά ποσὰ γιὰ τὸ ἔργο τῆς Ἐταιρείας.

Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1818 ἡ Ἐταιρεία εἶχε πολλὰ ἱκανὰ στελέχη σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς περιοχὲς τῆς Ἑλλάδος καὶ σὲ παρειακές ἑλληνικὲς ἐκτὸς Ἑλλάδος. **Σ**τὶς 22 Σεπτεμβρίου 1818 –τὸν Ἰούλιο εἶχε ἀποθάνει ὁ Σκουφάς– οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ἐταιρείας, εὐρισκόμενοι στὴν Κωνσταντινούπολη, συνυπέγραψαν «Ὑποχρεωτικόν», δηλαδὴ συμφωνητικὸ, αὐστηρῆς δεοντολογίας τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀρχηγῶν, καὶ ἀποφάσισαν τὴν ἀνάθεση τῆς ὑπατης ἀρχηγίας τῆς Ἐταιρείας στὸν διασημότερο Ἕλληνα τότε Ἰωάννη Καποδίστρια, ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας. **Ὑ**στερα ἀπὸ τὴν πολιτικὰ ὀρθότατη ἄρνηση τοῦ Καποδίστρια, προσφέρθηκε ἡ ἀρχηγία τῆς Ἐταιρείας, ἄρα καὶ τῆς ἐπικείμενης Ἐπαναστάσεως τοῦ Ἔθνους, στὸν Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη, ἐτῶν 28 τότε, στρατηγὸν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ ὑπασπιστὴ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας. **Κ**αὶ αὐτός, γόνος διάσημης ἤδη ἑλληνικῆς οικογενείας, δέχθηκε τὴν προσφορὰ καὶ ἀναδέχθηκε τὴ μεγάλη εὐθύνη πρὸς τὸ Ἔθνος, στὶς 12 Ἀπριλίου 1820. **Ἡ** Ἐταιρεία ἔπαυσε νὰ ἔχει ἄγνωστη Ἀρχή. **Κ**αὶ ἡ ἀναγγελία τῆς ἡγεσίας Ὑψηλάντη προσέδωκε μέγα κύρος σ' αὐτὴν καὶ συνέβαλε στὴν ἐμπέδωση τῆς πειθαρχίας τῶν στελεχῶν καὶ τῶν μελῶν τῆς.

Ἐφεξῆς ὁ συντονισμὸς τῆς προετοιμασίας γιὰ τὴν Ἐπανάσταση καὶ ἡ ἀπόφαση γιὰ τὴν ἔναρξή της ἀποτελοῦν ὑπεύθυνο ἔργο τοῦ Ὑψηλάντη, δέκτη ὁμῶς καὶ εἰσηγήσεων ἀπὸ κορυφαία μέλη τῆς Ἐταιρείας.

* * *

Τοὺς ὑπόλοιπους ἀπὸ 12 Ἀπριλίου μῆνες τοῦ 1820, ἀφοῦ ἀναδιοργάνωσε τὴν Ἐταιρεία, ἐπιδόθηκε ὁ Ὑψηλάντης πολὺ σύντομα στὴν προετοιμασία γιὰ τὴν Ἐπανάσταση. Μετὰ διακυμάνσεις τῆς γνώμης γιὰ τὸ ποῦ ἔπρεπε νὰ ἀρχίσει, δηλαδὴ στὴν Πελοπόννησο ἢ στὴ Μολδοβλαχία, τελικὰ ὑπὸ τὴν πίεση καὶ τῶν περιστάσεων ἄρχισε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση ὄχι στὴν Πελοπόννησο, ἀλλὰ στὴ Μολδοβλαχία, μὲ ἀπόφαση τοῦ Ὑψηλάντη, εὐρισκομένου ἀκόμη στὸ Κισνόβιο, πρωτεύουσα τῆς Βασαραβίας, στὴν 26 Φεβρουαρίου 1821.

Ἀπόστολοι τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας μετέφεραν τὴν ἀπόφαση τῆς 26ης Φεβρουαρίου στοὺς Φιλικοὺς τῆς Πελοποννήσου, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων. Καὶ ἄρχισε, ὄχι ταυτόχρονα, στὶς διάφορες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδος ἡ Ἐπανάσταση, ἐνῶ συνεχιζόταν ἀκόμη στὴ Μολδοβλαχία ἢ ἀπὸ 22 Φεβρουαρίου ἐπαναστατικὴ δράση τοῦ Ὑψηλάντη.

* * *

Ὅταν αὐτὴ ἀπέτυχε τελικὰ, μετὰ ἔξοχους ἡρωισμοὺς τῶν ἀγωνιστῶν, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ὑψηλάντης φυλακίσθηκε στὴν Αὐστρία, ἡ Ἐπανάσταση τῶν Ἑλλήνων στὴν Ἑλλάδα εἶχε ἤδη σταθεροποιηθεῖ. **Τὸ ἔργο τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας νὰ συνεχίσει εἰς τὸν ἔμπροσθεν χρόνον πρὸς ἀπελευθέρωσίν της εἶχε συντελεσθεῖ.**

• Ἐκτενέστερα, στὸ βιβλίο Ἀλέξανδρου Ι. Δεσποτοπούλου «Ἡ Ἀπόφασις περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821» ἢ καὶ στὸ ἄλλο βιβλίο του «Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος», Τόμος Α', 1979 (Ἐκδόσεις Παπαζήση).

(*) Ἐφημερ. «Καθημερινή», 28.9.2014. Ἐπιμέλ. ἡμετ.

Ἄνδρες Γραικοί, ὅσοι εὕρισκεσθε εἰς Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν!

Ἴδου μετὰ τοσοῦτων αἰῶνων ὀδύνας, ἀπλόνοι κύλιν ὀφοῖνις τῆς Ἑλλάδος μεγαλοπρεπῶς τὰς πτέρυγας τοῦ και προσκαλεῖ ἐπὶ τὴν σκάνν αὐτοῦ τὰ γνήσια και εἰπειθῆ τέκνα τῆς! Ἴδου ἡ φίλη ἡμῶν Πατρίς Ἑλλάς ἀνυψῶναι μετὰ θριάμβου τὰς προλατορικὰς τῆς σημαίας! Ὁ Μωρέας, ἡ Ἡπειρος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Σερβία, ἡ Βουλγαρία, τὰ Νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ Ἑλλάς ἅπασα ἐπίασε τὰ ὄπλα, διὰ νὰ ἀποτινάξῃ τὸν βαρὺν ζυγὸν τῶν Βαρβάρων, και ἐνατεχνήσουσα εἰς τὸ μόνον νικητήριον ὄπλον τῶν Ὀρθοδόξων, τὸν τίμον, λέγω, και ζωοποιὸν Σταυρὸν κράζει μυγυλοφῶνος ἐπὶ τὴν προστασίαν μεγάλης και κραταιᾶς δυνάμεως, ἐν τούτῳ τῷ σημείῳ νικῶμεν! Ζήτω ἡ ἐλευθερία! Καὶ εἰς τὰς δύο ταύτας φιλικὰς μας ἐπαρχίας σχηματίζεται σῶμα πολυάριθμον ἀνδρείων συμπατριωτῶν, διὰ νὰ τρέξῃ εἰς τὸ ἱερόν ἔδαφος τῆς φίλης ἡμῶν Πατρίδος. Ὅθεν ὅσοι εἴχονται νὰ ὀνομασθῶσι Σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος, και εἶναι διασκορπισμένοι εἰς διάφορα Καθολίγια, ἄς τρέξωσιν εἰς τοὺς δρόμους ὅπου ἀκοῦσιν ὅτι διαβῆναι τὸ σῶμα τούτο, διὰ νὰ συνενωθῶσι μετὰ τοὺς συναδελφοὺς των. Ὅσοι, ὁμως, γνήσιοι Ἕλληνας εἶναι ἄξιοι νὰ πιάσῃσι τὰ ὄπλα, και μὲ ὄλον τούτο μένουσιν ἀδιάφοροι, ἄς ἡξεύρωσιν, ὅτι θέλον ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν ἑαυτῶν των μεγάλην ἀτιμίαν, και ὅτι ἡ Πατρίς θέλει τοὺς θεωρεῖ ὡς νόθους και ἀναξίους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὄνόματος!

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

Ἰάσιον. τὴν 24. Φεβρουαρίου: 1821

